

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Dijkversterking Medemblik – Enkhuizen

3 mei 2000

1080-33

ISBN 90-421-0671-9
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

commissie voor de milieueffectrapportage

Het College van Gedeputeerde Staten van Noord-
Holland
Afdeling Economie, Landbouw en Milieu
Postbus 123
2000 MD HAARLEM

uw kenmerk
2000-6354

uw brief
29 februari 2000

ons kenmerk
1080-34/Lv/fw

onderwerp
Advies voor richtlijnen Dijkversterking
Medemblik - Enkhuizen

doorkiesnummer
(030) 234 76 26

Utrecht,
3 mei 2000

Geachte heer Jonk,

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieueffectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over Dijkversterking Medemblik – Enkhuizen. Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal graag vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen. Dit houdt in dat de Commissie graag de vastgestelde richtlijnen krijgt toegestuurd.

Hoogachtend,

drs. L. van Rijn-Vellekoop
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Dijkversterking Medemblik – Enkhuizen

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Dijkversterking Medemblik – Enkhuizen

Advies op grond van artikel 7.14 van de Wet milieubeheer voor het milieueffectrapport over de Dijkversterking Medemblik – Enkhuizen,

uitgebracht aan Gedeputeerde Staten van Noord-Holland door de Commissie voor de milieueffectrapportage; namens deze

de werkgroep m.e.r. Dijkversterking Medemblik – Enkhuizen,

de secretaris

drs. M.P. Laeven

de voorzitter

drs. L. van Rijn-Vellekoop

Utrecht, 3 mei 2000

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	1
2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES	2
3. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING	3
3.1 Probleemstelling	3
3.2 Doel	3
3.3 Besluitvorming en beleidskader	4
4. BESCHRIJVING EN WAARDERING VAN HET PLANGEBIED.....	5
4.1 Landschap	5
4.2 Natuur	5
4.3 Cultureel erfgoed	6
4.4 Overige aspecten	6
5. VISIE OP DE DIJKVERBETERING	7
6. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN.....	7
6.1 Voorgenomen activiteit	7
6.2 Inperking en uitwerking van varianten en alternatieven.....	8
6.2.1 Nulalternatief.....	9
6.2.2 Meest milieuvriendelijk alternatief	9
7. GEVOLGEN VOOR HET MILIEU.....	10
7.1 Algemeen	10
7.2 Landschap	10
7.3 Natuur	10
7.4 Cultureel erfgoed	11
7.5 Overige aspecten	11
8. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN	11
9. LEEMTEN IN INFORMATIE	12
10. EVALUATIEPROGRAMMA	12
11. VORM EN PRESENTATIE	12
12. SAMENVATTING VAN HET MER.....	13

BIJLAGEN

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 29 februari 2000 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen.
2. Kennisgeving in Staatscourant nr. 44 d.d. 2 maart 2000
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen

1. INLEIDING

Het Hoogheemraadschap van Uitwaterende Sluizen in Hollands Noorderkwartier heeft het voornemen om langs de oever van het IJsselmeer tussen Medemblik en Enkhuizen de dijk te versterken, zodat een voldoende bescherming tegen hoogwater kan worden geboden. Hiervoor zal een dijkverbeteringsplan worden ontwikkeld. Ter ondersteuning van de besluitvorming over het dijkverbeteringsplan ex artikel 7 van de Wet op de waterkering wordt milieueffectrapportage (m.e.r.) uitgevoerd.

Bij brief van 29 februari 2000¹ is de Commissie voor de milieueffectrapportage in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen voor de richtlijnen over het milieueffectrapport (MER). De m.e.r.-procedure ging van start met de kennisgeving van de startnotitie in de Staatscourant van 2 maart 2000².

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.³. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Het doel van het advies is om aan te geven welke informatie het MER moet bevatten om het mogelijk te maken het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te wegen.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁴, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. In dit advies verwijst de Commissie naar een reactie wanneer deze naar haar oordeel:

- informatie bevat die in het MER opgenomen moet worden of die nader onderzocht moet worden, zoals informatie over specifieke lokale milieumomstandigheden;
- belangrijke vragen en discussiepunten naar voren brengt, bijvoorbeeld over te onderzoeken alternatieven;
- belangrijke onjuistheden bevat die ter voorkoming van misverstanden weerlegd dienen te worden.

De Commissie is van mening dat de startnotitie al veel voor het MER relevante informatie bevat. Bij het opstellen van haar richtlijnenadvies heeft zij deze informatie op juistheid, compleetheid en relevantie voor de besluitvorming getoetst. Verder richt dit advies zich vooral op die onderwerpen die in het MER nog nader aan de orde moeten komen.

De Commissie richt zich in haar advisering over dijkverbeteringsprojecten voornamelijk op de landschappelijke, natuur- en cultuurhistorische aspecten (LNC). Dit laat natuurlijk onverlet dat in de MER ook andere aspecten die een belangrijke rol spelen bij de dijkverbeteringen kunnen worden opgenomen. De Commissie denkt hierbij aan effecten op het woon- en leefmilieu, zoals regelmatig terugkerende wateroverlast voor aanwonenden, effecten op recreatieve functies van de dijk en overlast (bijvoorbeeld geluidhinder) tijdens de werkzaamheden.

¹ Zie bijlage 1.

² Zie bijlage 2.

³ De samenstelling van de werkgroep is gegeven in bijlage 3.

⁴ Bijlage 4 geeft een lijst van deze reacties.

2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

De Commissie voor de milieueffectrapportage haakt in haar advies in op de informatie uit de startnotitie. Dit betekent in feite dat de Commissie een aantal stappen in de planvorming, zoals deze is gepresenteerd in de startnotitie, heeft getoetst op juistheid, compleetheid en relevantie.

De Commissie spreekt haar waardering uit voor de heldere en al veel informatie bevattende startnotitie. De Commissie adviseert in het milieueffectrapport voor het dijktraject Medemblik – Enkhuizen in aanvulling op de startnotitie in het bijzonder aandacht te besteden aan de volgende aspecten:

- Het **mogelijke faalmechanisme microstabiliteit** in het onderhavige dijktraject dient goed onderbouwd te worden, opdat de noodzaak voor dijkverbetering op dit punt wordt aangetoond.
- De **consequenties van de status** van (delen van) het plangebied (o.a. SGR/natuurontwikkelingsgebied, IJsselmeer/Vogelrichtlijngebied) en de Westfriese Omringdijk (provinciaal monument) dienen systematisch in beeld te worden gebracht.
- De beschrijving en waardering van het plangebied ten aanzien van de landschappelijke en cultuurhistorische aspecten is goed en uitgebreid omschreven in de startnotitie. Het aspect **natuur** dient nader te worden genuanceerd. Bijvoorbeeld door flora- en fauna elementen die voorkomen in nabijgelegen binnendijks en buitendijks gebied concreet te benoemen (e.g. soorten van zilte graslanden, kwelplekken, doorbraken en kleiputten, weide- en watervogels), of door aan te geven of soortenarme dan wel soortenrijke varianten van genoemde dijkvegetatie zijn aangetroffen.
- In de visie wordt ingespeeld op de **ontwikkeling van natuurwaarden**. Bij de jongere dijkvakken wordt in de integrale visie afgestemd op een functionele vormgeving en afwerking van dijkwaluds ter versterking van het verschil tussen oude en jonge dijken. Een functionele afwerking van dijkwaluds veronderstelt een meer cultuurtechnische aanleg (zwaardere klei) en beheer (beweide, korte grasmat) van de dijk. Dit leidt tot een minder natuurgerichte vegetatieontwikkeling (namelijk soortenarm en monotoon) en minder erosiebestendig talud dan mogelijk is. De Commissie is van mening dat de vormgeving op zich reeds voldoende het verschil tussen oud en jong aangeeft.

3. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."

3.1 Probleemstelling

De probleemstelling is in de startnotitie goed verwoord. De Commissie vraagt nog aandacht voor de volgende punten:

- Het begrip **microstabiliteit** dient te worden verduidelijkt.
 - De twee oorzaken en gevolgen van onvoldoende microstabiliteit dienen verduidelijkt te worden:
 - overdruk t.g.v. een verhoogde freatische waterlijn in het dijklichaam, bijvoorbeeld na hevige regenval, met erosie van het binnentalud door uitstromende gronddeeltjes als gevolg;
 - instabiliteit t.g.v. een zandlaag in de kruin en beperkte dikte van de afdekkende kleilaag, met afdrukken van de kleilaag als gevolg.
 - Aangegeven dient te worden welke vorm van micro-instabiliteit aan de orde is voor de diverse dijksecties en of dit een (direct) probleem vormt. Aandachtspunten hierbij zijn:
 - Omdat de kruinhoogte overal (ruim) voldoet aan de norm, is het overslagdebiet waarschijnlijk minder dan 0,1 l/m/s, en hoeven dientengevolge geen eisen te worden gesteld aan de erosiebestendigheid van het binnentalud. Dit zou kunnen betekenen dat aan de Oosterdijk VNK (sectie 1) aan het binnentalud niets hoeft te gebeuren.
 - Indien micro-instabiliteit boven stenen bekleding (o.a. buitentalud van Oosterdijk VNK [sectie 1] en Bakkershoek [sectie 6a]) niet optreedt, of pas boven de minimaal benodigde kruinhoogte optreedt, komt de grond voor dijkversterking op dergelijke secties te vervallen.
- In het MER dienen aanvullend **kwantitatieve gegevens** te worden opgenomen over de lengte en sterkte van dijkvakken, om duidelijk te maken waar maatregelen noodzakelijk zijn en waar niet.
- De berekende stabiliteitsproblemen dienen waar mogelijk te worden getoetst aan het waargenomen gedrag van de dijk.

3.2 Doel

De in de startnotitie verwoorde doelen van de dijkverbetering (§ 2.2) zijn voldoende omschreven. Wel dienen de doelen te worden uitgebreid en geconcretiseerd met de uitgangspunten als vermeld in § 4.4. van de startnotitie. Het integraal uitwerken van de doelen spreekt de Commissie aan.

3.3 Besluitvorming en beleidskader

Het MER wordt opgesteld ter ondersteuning van het goedkeuringsbesluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland (ingevolge artikel 7 van de Wet op de waterkering). In de startnotitie is voldoende ingegaan op de te volgen procedure en de te nemen besluiten. In het MER kunnen de betreffende passages van de startnotitie worden overgenomen.

In het MER moet worden aangegeven welke randvoorwaarden en uitgangspunten (o.a. ruimtelijke beperkingen) gelden bij de voorgenomen dijkverbetering. Hierbij dient te worden verwezen naar de beleidsnota's, (ontwerp) plannen en wetten, waarin deze zijn of worden vastgelegd (zie overzicht in § 7.2 van de startnotitie)⁵. De Commissie vraagt bijzondere aandacht voor de Westfriese Omringdijk als provinciaal monument, de Vogelrichtlijn en het Structuurschema Groene Ruimte.

Voor de Westfriese Omringdijk dient aangegeven te worden wat de consequenties zijn van het feit dat het een provinciaal monument betreft.

In het kader van de Vogelrichtlijn wordt het IJsselmeer een speciale beschermingszone. De consequenties van deze status voor de onderhavige dijkvakken (de beschermingsformule zoals die geldt voor de gebieden onder de Vogelrichtlijn), zullen in het MER systematisch aan de orde moeten komen. De beschermingsformule volgens de Vogelrichtlijn/Habitatrichtlijn⁶ verloopt in stappen:

- bestaat er zekerheid dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet worden aangetast?
- als die zekerheid niet bestaat, zijn er alternatieve oplossingen die die zekerheid wel kunnen geven?
- bestaan er dwingende redenen van groot openbaar belang om het project te rechtvaardigen indien aantasting van de natuurlijke kenmerken plaats vindt en bij ontstentenis van alternatieve oplossingen?
- welke compenserende maatregelen worden getroffen indien het project wordt uitgevoerd?

Als de activiteit effecten heeft in één of meerdere gevoelige gebieden zoals aangeduid in het Structuurschema Groene Ruimte⁷, dan geldt het compensatiebeginsel. Het onderhavige dijktraject maakt deel uit van het natuurontwikkelingsgebied EHS. In het MER zal moeten worden beschreven of de beschouwde alternatieven, ook na het treffen van mitigerende maatregelen, wezenlijke waarden in deze gebieden aantasten. Het SGR geeft de volgende uitleg voor deze begrippen.

Van **aantasting** is sprake als actuele waarden verloren gaan en/of ontwikkelingsmogelijkheden onomkeerbaar worden aangetast. Als er **wezenlijke waarden** worden aangetast, moet worden aangegeven:

⁵ Zie ook bijlage 4, inspraakreactie nr. 2, waarin wordt gewezen op de consequenties van dijkverzwaring voor bestemmingsplannen.

⁶ Artikel 6 Habitatrichtlijn.

⁷ PKB deel 4, blz. 64.

- of er een zwaarwegend maatschappelijk belang is voor realiseren van de activiteit in of nabij de gevoelige gebieden;
- of er alternatieve locaties of tracés mogelijk zijn waarbij geen wezenlijke waarden worden aangetast. Indien dat het geval is zullen deze locatie- of tracéalternatieven moeten worden uitgewerkt op hetzelfde detailniveau als de overige alternatieven;
- welke fysieke compenserende maatregelen bij de alternatieven genomen kunnen worden, indien ook na het treffen van mitigerende maatregelen wezenlijke waarden worden aangetast⁸.

4. **BESCHRIJVING EN WAARDERING VAN HET PLANGEBIED**

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."

De bestaande toestand van het milieu, voor zover deze door de dijkverbetering kan worden beïnvloed, moet worden beschreven als referentie voor de te verwachten milieueffecten van alle alternatieven. Autonome ontwikkelingen of veranderingen die binnen afzienbare termijn kunnen worden voorzien onder invloed van reeds vastgelegd beleid, dienen bij de beschrijving van de bestaande toestand te worden betrokken.

4.1 Landschap

De Commissie is van mening dat het landschap in de startnotitie goed is omschreven (§ 3.2) en dat de bewuste tekstdelen kunnen worden overgenomen in het MER. De kwaliteit van het dijkenlandschap kan per sectie duidelijk gemaakt worden door middel van representatieve dwarsprofielen en een kaart met de onderscheidende landschappelijke kenmerken. Dit kan een basis vormen voor de beoordeling van de alternatieven.

De term 'verdichting van het landschap' (§ 3.2.4) verdient enige toelichting.

4.2 Natuur

De beschrijving van de natuur dient in het MER verder te worden uitgewerkt. De Commissie vraagt daarbij aandacht voor de volgende punten:

- De internationale betekenis van het gebied i.v.m. habitat- en vogelrichtlijn dient expliciet te worden vermeld.
- De natuurwaarden regionaal binnendijks zijn beperkt beschreven. De beschrijving kan worden aangevuld door aan te geven welke weide- en watervogels of andere fauna-elementen (o.a. amfibieënpopulaties) voorkomen in het gebied, en welke soortenrijke vegetatietypen in de vroegere zeegeulen of in het kleinschalige veenweidegebied.

⁸ Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de volgende publicatie: Ministerie LNV, Directie Groene Ruimte en Recreatie: *Uitwerking compensatiebeginsel SGR*, oktober 1995.

- Ook op lokaal niveau - en dan met name bij de beschrijvingen van de diverse secties – dient te worden aangegeven welke soortenrijke vegetatietypen voorkomen of welke (avi)fauna-elementen.
- De beschrijving van de dijkvegetatie kan - mede gelet op potenties voor ontwikkelen van natuurwaarden - worden genuanceerd. Ook al is de soortenrijkdom relatief laag, sommige minder soortenarme Glanshavergemeenschappen en Kamgrasweiden kunnen soorten herbergen, die een wat minder voedselrijke bovengrond indiceren (Echt Walstro, Margriet, Knolboterbloem)⁹.
- Het actuele beheer van dijktaaluds en aanliggende (natuur)gebiedjes dient te worden omschreven.
- In het MER dient te worden aangegeven hoe de verbinding van Kleine en Grote Vliet met de buitendijkse terreinen wordt gerealiseerd, alsmede hoe invulling wordt gegeven aan de verdere realisatie van de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur. Dit kan van belang zijn voor de effecten van de voorgenomen activiteiten op natuur.

4.3 Cultureel erfgoed

De Westfriese Omringdijk is als beschermde dijk en als Provinciaal Monument uitzonderlijk. Deze cultuurhistorische waarde is deels historisch-geografisch (landschappelijke samenhang), deels archeologisch (de vele fasen die in de dwarsdoorsnede van de dijk herkenbaar zijn). De Commissie is van mening dat de beschrijving van de cultuurhistorie in de startnotitie de voor het MER benodigde informatie bevat, met uitzondering van de archeologische monumenten op de dijk zelf¹⁰.

4.4 Overige aspecten

In de startnotitie is een korte beschrijving gegeven van enkele gebiedsfuncties (§ 3.7). In het MER dient een meer gedetailleerde beschrijving te worden gegeven van het gebruik van de dijk en omgeving voor de functies verkeer, recreatie, landbouw en wonen, alsmede in de voorziene toekomstige ontwikkelingen daarin. Deze beschrijving kan zich beperken tot die delen van het traject waarbij sprake is van ingrepen die de ruimtelijke functie kunnen beïnvloeden en die informatie die van invloed kan zijn op de te ontwikkelen dijkverbeteringsalternatieven.

⁹ De Particuliere Gegevensbeherende Organisaties – flora en fauna – wijst in inspraakreactie 3 (bijlage 4) op het voorkomen van Rode Lijstsoorten en karakteristieke soorten van verschillende soortgroepen.

¹⁰ De Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek wijst in inspraakreactie 1 (bijlage 4) op de aanwezigheid van archeologische monumenten op de dijk, waarvan één te beschermen monument.

5. VISIE OP DE DIJKVERBETERING

In hoofdstuk 4 van de startnotitie wordt een visie gegeven op het dijkverbeteringsproject ¹¹. In de visie wordt ingespeeld op de ontwikkeling van natuurwaarden. Bij de jongere dijkvakken wordt in de integrale visie afgestemd op een functionele vormgeving en afwerking van dijktraluds ter versterking van het verschil tussen oude en jonge dijken. Een functionele afwerking van dijktraluds veronderstelt een meer cultuurtechnische aanleg (zwaardere klei) en beheer (beweide, korte grasmat) van de dijk. Dit leidt tot een minder natuurgerichte vegetatieontwikkeling (namelijk soortenarm en monotoon) en minder erosiebestendig talud dan mogelijk is. De Commissie is van mening dat de vormgeving op zich reeds voldoende het verschil tussen oud en jong aangeeft.

De Commissie wijst erop dat de geschiedenis van de Nespolderdijk (iets) complexer is dan in de startnotitie wordt aangegeven. Op kaarten uit de tweede helft van de 18^e eeuw staat hier een zomerkade aangegeven, die waarschijnlijk kort tevoren is aangelegde en die in de 19^e eeuw is omgebouwd tot winterdijk. Het MER dient aan te geven of deze informatie gevolgen heeft voor de vormgeving van de dijk ¹².

6. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen, en de motivering van de keuze voor de in beschouwing genomen alternatieven."*

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

6.1 Voorgenomen activiteit

De voorgenomen activiteit is in de startnotitie aangeduid als het zodanig verbeteren van het dijktraject Medemblik-Enkhuizen dat voldaan wordt aan de voor deze waterkeringen geldende veiligheidseisen en zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met aanwezige ecologische, landschappelijke en cultuurhistorische waarden en bestaande bebouwing. De voorgenomen activiteit moet worden beschreven voor zover deze gevolgen heeft voor het milieu. Het is zinvol uit te gaan van een analyse van de voorgenomen activiteit per dijktraject

¹¹ Delen van dit hoofdstuk horen daar volgens de Commissie niet thuis. Zo kan § 4.2 (karakteristieke waarden en functies) beter worden geplaatst onder 'beschrijving van het studiegebied' en § 4.5 (dijksecties, knelpunten en aandachtspunten) onder 'voorgenomen activiteit en alternatieven'.

¹² Vergelijk de inspraakreactie waarin de gemeente Wervershoof (bijlage 4, reactie 2) ervoor pleit de vormgeving van de Nespolderdijk meer aan te laten sluiten bij die van de middeleeuwse dijk.

(de startnotitie bevat daartoe en aanzet) en om onderscheid te maken tussen activiteiten tijdens de aanleg en tijdens het gebruik.

6.2 Inperking en uitwerking van varianten en alternatieven

De inperking van oplossingsrichtingen/varianten als verwoord in de startnotitie is voldoende onderbouwd. De Commissie vraagt nog aandacht voor de volgende punten:

- Problemen met de microstabiliteit lijken vooral het gevolg te zijn van het afdrukken van de dunne deklaag door het opbouwen van een waterdruk in een zandlaag bovenin de kruin na hevige neerslag. Als de vegetatie op de taluds een zekere (potentiële) waarde heeft, dan zou een variant, waarbij met name de kruin met een afdeklaag minder doorlatend wordt gemaakt (waardoor de wateroverdruk niet meer optreedt), een zinvolle toevoeging zijn. Ook het ronder afwerken van de kruin is wellicht een mogelijkheid, opdat water gelegenheid krijgt af te stromen in plaats van in de dijk te dringen. Beide mogelijkheden hoeven alleen te worden overwogen indien de taluds (potentieel) waardevoller zijn dan de kruin.
- In hoeverre het afdrukken van de deklaag in een overhoogte van de dijk, het waterkerend vermogen van die dijk beïnvloedt, is nog de vraag. Dat hangt geheel af van de ontwerp waterstand en de golfoploophoogte langs het buitentalud. In het MER dient te worden onderzocht of voor het bintentalud met periodiek onderhoud kan worden volstaan, in plaats van (uitgebreide) dijkverbetering.
- De periode waarin de dijkverbetering kan worden uitgevoerd, is aan beperkingen onderhevig (o.a. broedseizoen). Deze beperkingen dienen te worden geïnventariseerd en beschouwd.

De keuze van de alternatieven moet worden gemotiveerd evenals de selectie van het eventuele voorkeursalternatief. Beschrijving van het meest milieuvriendelijke alternatief is verplicht. In het MER moet duidelijk worden aangegeven welke varianten/alternatieven zijn onderzocht en op welke wijze is gekomen tot de keuze van het voorkeursalternatief en het mma. Voor onderlinge vergelijking van de varianten/alternatieven moeten de milieueffecten van de alternatieven volgens dezelfde methode en met hetzelfde detailniveau worden beschreven.

Inrichting, beheer en onderhoud

Omdat de inrichting en het beheer en onderhoud van de dijktaluds belangrijk zijn voor de sterkte van het vegetatiedek en de ontwikkeling van natuurwaarden, is een beheersvisie voor de dijk tevens onderdeel van de uitwerking van alternatieven. Aandachtspunten voor de beheersvisie zijn:

- de periode van aanleg (seizoen, duur en fasering) en maatregelen voor zover van belang ter voorkoming van verstoring en schade aan te behouden LNC-waarden;
- de samenstelling (met name korrelgrootteverdeling) en dikte van het ophoog- en afdek materiaal in verband met de ontwikkelingsmogelijkheden van natuurwaarden;
- de vormen van inrichting, beheer en onderhoud die de beste mogelijkheden scheppen voor de gewenste ontwikkeling van natuurwaarden op het dijkklichaam.

Preventieve, mitigerende en compenserende maatregelen

Het verdient aanbeveling om op de plekken waar Glanshavergemeenschappen en Kamgrasweiden met bijzondere soorten voorkomen zodegrond op depot te zetten en deze na versterking terug te plaatsen voor een relatief snelle regeneratie van het dijkgrasland.

6.2.1 Nulalternatief

Het nulalternatief is voor het gehele dijktraject Medemblik-Enkhuizen geen reëel alternatief. Wel moet worden aangegeven of er deeltrajecten zijn die aan de veiligheidseisen voldoen en waarvoor het nulalternatief plaatselijk dus wel reëel is.

6.2.2 Meest milieuvriendelijk alternatief

Een meest milieuvriendelijk alternatief (mma) kan op twee wijzen worden gevonden, een 'passieve' en een 'actieve' wijze. De passieve wijze is die waarin na analyse van de milieueffecten van varianten en alternatieven, het alternatief met de minste milieueffecten tot mma wordt benoemd. In de startnotitie wordt deze 'passieve' benadering voorgesteld. De Commissie is echter van mening dat een 'actieve' aanpak van het mma het MER een grotere gebruikswaarde voor de besluitvorming kan geven. Bij deze aanpak wordt, na benoemen van de met prioriteit te beschermen of te ontwikkelen LNC-waarden, gezocht naar een alternatief dat deze waarden zo veel mogelijk ontziet, dan wel ontwikkelt (maar daarbij wel voldoet aan gestelde veiligheidseisen).

Het meest milieuvriendelijke alternatief moet voorts aan de volgende voorwaarden voldoen:

- het moet realistisch zijn, dat wil zeggen het moet voldoen aan de doelstellingen van de initiatiefnemer, alsmede binnen zijn of haar competentie liggen;
- het moet uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu.

De Commissie beveelt de volgende punten aan voor het mma:

- het benutten van kansen en mogelijkheden voor de ontwikkeling van natuurwaarden op en naast de dijk door inrichting en beheer;
- sturing van de recreatie op plaatsen met kwetsbare natuur (verstoring vogels, betreding natuurlijke vegetaties, aantasting rietkragen e.d.);
- aangeven van waar de specie voor de dijkverbetering kan worden gewonnen en bepalen wat de effecten van die winning ter plaatse zijn. Indien keuzemogelijkheden voorhanden zijn, kan het mma op dit punt worden ingevuld. Mocht het gaan om de Koopmanspolder, dan wijst de Commissie op de archeologische sporen van vroegere dijken in dit gebied¹³.

¹³ Besteman, J.C. & H.J. Bonke (1993). Verdwenen dijken verdwijnen. Provincie Noord-Holland, Haarlem, pp. 74-77.

7. GEVOLGEN VOOR HET MILIEU

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."*

7.1 Algemeen

Bij de beschrijving van de milieugevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- bij de beschrijving van de gevolgen voor het milieu (met name LNC-waarden) moet, waar nodig, de ernst worden bepaald in termen van aard, omvang, reikwijdte, mitigeerbaarheid en compenseerbaarheid;
- de effecten van de dijkverbetering op de aspecten landschap, natuur en cultuurhistorie dienen afzonderlijk te worden beschreven. Ook dient te worden vermeld op basis van welke beoordelingscriteria de varianten en alternatieven tegen elkaar worden afgewogen;
- per milieugevolg moet worden beschreven of het om een permanent of tijdelijk effect gaat;
- zowel negatieve als positieve milieueffecten moeten aan bod komen;
- de manier waarop milieugevolgen zijn bepaald dient inzichtelijk en controleerbaar te zijn door het opnemen van basisgegevens in bijlagen of expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal.

7.2 Landschap

Per alternatief dient te worden aangegeven in hoeverre de aangeduide ruimtelijk-visuele waarden worden gehandhaafd dan wel gewijzigd, zowel per sectie als voor het gehele dijktraject. Om de ruimtelijk-visuele veranderingen inzichtelijk te maken kunnen op relevante plekken (brede) dwarsdoorsneden worden gepresenteerd, waaruit per alternatief het verschil tussen de huidige en de toekomstige situatie zichtbaar wordt.

Varianten met binnendijkse versterking (taludverflauwing, steunbermen) maken het karakter van een oude zeedijk (met het flauwe talud aan de buitenzijde) landschappelijk minder herkenbaar dan bijvoorbeeld een variant met damwanden.

7.3 Natuur

De beschrijving van de effecten op de natuur dient zich te concentreren op het gebied dat direct door de ingreep wordt beïnvloed, maar daarnaast is het van belang om de ecologische samenhang in een groter verband in beschouwing te nemen.

Indien er sprake is van compenserende maatregelen, moet aangegeven worden wat er naar verwachting verloren gaat als gevolg van de werkzaamheden, wat er voor in de plaats komt en op welke locaties. Geef aan of het om een vergelijkbaar natuurlijk element gaat of dat er een geheel ander type natuur zal worden gerealiseerd.

7.4 Cultureel erfgoed

Per alternatief dient te worden aangegeven welke patronen en elementen verloren gaan of worden aangetast, wat de waarde daarvan is en wat ervoor in de plaats komt. Mocht het inwendige van de dijk worden beïnvloed door de werkzaamheden, dan beveelt de Commissie een archeologisch onderzoek aan. Evenzo beveelt de Commissie een onderzoek naar waarden van eventueel af te breken bebouwing aan.

7.5 Overige aspecten

Aangegeven dient te worden op welke manier de dijkverbeteringen, inclusief het nieuwe beheersregime invloed kunnen hebben op de kwaliteit van het woon- en leefmilieu. De Commissie denkt hierbij met name aan situaties waarbij de dijk in tuinen of dichterbij de woningen aan komt te liggen (of verder van woningen komt te liggen), recreatieve functies van de dijk, de betekenis van wijziging in de verkeersfunctie van de dijk voor de aanwonenden en overlast (bijvoorbeeld geluidhinder) tijdens de werkzaamheden.

Daarnaast verdient het aanbeveling om het volgende in de afweging van mogelijke oplossingen te betrekken. Op diverse secties/dijkvakken wordt voorgesteld de zandtussenlaag af te sluiten om opbarstgevaar achter de dijk te voorkomen en daarmee een stabiele situatie te verkrijgen. Als deze afsluiting van de zandtussenlaag over grotere lengten optreedt, bestaat het gevaar dat tevens kwelsituaties achter de dijk worden opgeheven. Dit betreft kwelmilieu's met mogelijk waardevolle kwelvegetatie en daarbij behorende aquafauna. Een verandering in grondwaterstanden als gevolg van de afsluitconstructies kan tevens van invloed zijn op de (fundering van) bebouwing ¹⁴.

8. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."*

De milieueffecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten onderling én met de referentiesituatie worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. De alternatieven, met name bij knelpunten, dienen in dwarsdoorsneden te worden uitgewerkt, zodat de verschillen onderling en de veranderingen ten opzichte van de huidige situatie duidelijk afleesbaar zijn. Bij de vergelijking van de alternatieven kunnen de financiële aspecten

¹⁴ De gemeente Wervershoof (bijlage 4, reactie 2) wijst op de onbekende invloed van kwel-/kleischermconstructies op de grondwaterstanden en de mogelijke gevolgen daarvan voor de bebouwing.

worden betrokken om de realiteitswaarde van de alternatieven beter te kunnen beoordelen en de besluitvorming inzichtelijker te maken.

9. LEEMTEN IN INFORMATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieueffecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen. Op die manier kan worden beoordeeld, wat de consequenties moeten zijn van het gebrek aan milieuinformatie.

Beschreven moet worden:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- hoe ernstig leemten en onzekerheden zijn voor het te nemen besluit;
- de consequenties die leemten en onzekerheden hebben voor het besluit.

10. EVALUATIEPROGRAMMA

Artikel 7.39 van de Wm:

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieueffectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland moeten bij het besluit aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling, dat het Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen in Hollands Noorderkwartier in het MER reeds een aanzet tot een programma voor dit onderzoek geeft, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

11. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Voor de presentatie beveelt de Commissie verder aan om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;

- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- bij gebruik van kaarten recent kaartmateriaal te gebruiken, topografische namen goed leesbaar weer te geven en een duidelijke legenda erbij te voegen;
- in het MER detailkaarten, bovenaanzichten en dwarsprofielen te presenteren voor representatieve situaties en knelpunten, waaruit het verschil tussen de huidige en toekomstige situatie blijkt.

12. SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste milieueffecten tijdens en na het uitvoeren van de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het mma en mogelijk het voorkeursalternatief;
- belangrijke leemten in kennis.

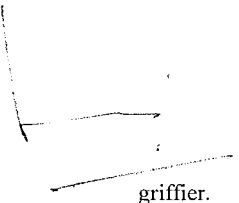
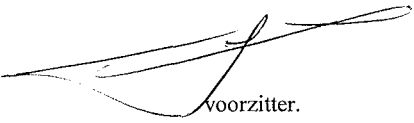
BIJLAGEN

bij het advies voor richtlijnen voor het
milieueffectrapport
Dijkversterking Medemblik – Enkhuizen

(bijlagen 1 t/m 4)

BIJLAGE 1

Brief van het bevoegd gezag d.d. 29 februari 2000 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen.

■ Gedeputeerde Staten		PROVINCIE										
Datum	29 FEB. 2000	Ons kenmerk 2000-6354										
Onderwerp	Startnotitie MER Dijkversterking IJsselmeerdijk Medemblik-Enkhuizen	Noord-Holland 										
Aan geadresseerden	<table border="1"><tr><td></td><td>Commissie voor de milieu-effectrapportage</td></tr><tr><td>Ingekomen:</td><td>3 MAART 2000</td></tr><tr><td>nummer:</td><td></td></tr><tr><td>doosnummer:</td><td>1080-01</td></tr><tr><td>kopie naar:</td><td>La fw</td></tr></table>		Commissie voor de milieu-effectrapportage	Ingekomen:	3 MAART 2000	nummer:		doosnummer:	1080-01	kopie naar:	La fw	Bezoekadres Houtplein 33 Haarlem Postadres Postbus 3007 2001 DA Haarlem Tel (023) 514 3143 Fax (023) 514 3050
	Commissie voor de milieu-effectrapportage											
Ingekomen:	3 MAART 2000											
nummer:												
doosnummer:	1080-01											
kopie naar:	La fw											
Afdeling	Economie, Landbouw en Milieu	Bijlage(n) 2										
Behandeld door	drs. M. Jonk	Telefoon (023) 514 3560 Uw kenmerk										
Geachte heer/mevrouw,		VERZONDEN 2 MAART 2000										
<p>Overeenkomstig het bepaalde in artikel 7.12 van de Wet milieubeheer doen wij u hierbij toekomen de op 21 februari 2000 bij ons ingekomen startnotitie "Dijkversterking IJsselmeerdijk Medemblik-Enkhuizen" van het Hoogheemraadschap van Uitwaterende Sluizen in Hollands Noorderkwartier. In afschrift doen wij u tevens toekomen de bekendmaking van die ter inzage gelegde startnotitie.</p> <p>Wij verzoeken u met inachtneming van de in de genoemde wet bepaalde termijn ons van advies te dienen met betrekking tot de richtlijnen voor de inhoud van het Milieu-Effectrapport (MER).</p>												
 griffier.		Hoogachtend, Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, voorzitter.										
O.J.N. Versteden		J.A. van Kemenade										
• • •		Internet: www.noord-holland.nl E-mail: post@noord-holland.nl										
BNH 217												

BIJLAGE 2

Kennisgeving van de ter inzagelegging van de Startnotitie in Staatscourant nr. 44 d.d. 2 maart 2000.

BEKENDMAKING STARTNOTITIE MILIEUEFFECTRAPPORTAGE (MER) TEN BEHOEVE VAN DE BESLUITVORMING INZAKE DE DIJKVERSTERKING MEDEMBLIK-ENKHUIZEN.

Het Hoogheemraadschap van Uitwaterende Sluizen in Hollands Noorderkwartier heeft de afgelopen jaren uitgebreid geotechnisch onderzoek verricht naar de IJsselmeerdijk tussen Den Oever en Enkhuizen. Dit onderzoek heeft aangetoond dat de dijk versterkt moet worden over ruim 9 kilometer lengte. Dit betreft onder andere de dijk tussen Medemblik en Enkhuizen, onderverdeeld in zes dijksecties, over een aaneengesloten traject van ruim 8 kilometer lengte. De betreffende dijksecties zijn gelegen tussen het voormalige gemaal De Vier Noorderkoggen en het spaarbekken van de PWN. Vier van de zes dijksecties zijn onderdeel van de Westfriese Omringdijk.

De te verbeteren trajecten zijn:

- Oosterdijk Vier Noorder Koggen;
- Nespolderdijk;
- Kagerdijk;
- Noorderdijk ten westen van de Proefpolder;
- Proefpolderdijk;
- Noorderdijk ten oosten van de Proefpolderdijk.

De voorgenomen activiteit is het zodanig verbeteren van het dijktraject Medemblik-Enkhuizen dat voldaan wordt aan de voor deze waterkering geldende veiligheidseisen en zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met aanwezige ecologische, landschappelijke en cultuurhistorische waarden en bestaande bebouwing. De voorgenomen activiteit is nog niet gedefinieerd als een concreet dijkverbeteringsplan.

Het college van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland maakt het volgende bekend:

Het milieueffectrapport (MER) wordt primair opgesteld ten behoeve van het plan zoals genoemd in artikel 7 van de Wet op de Waterkering. Het dijktraject Medemblik-Enkhuizen is een primaire waterkering en onderdeel van het dijk- en ringgebied I3: Noord-Holland. Volgens het Besluit milieueffectrapportage (Besluit MER) is het betreffende dijktraject een rivierdijk. Plannen voor wijziging van die dijken zijn volgens het Besluit MER verplicht. Gedeputeerde Staten van Noord-Holland zijn het bevoegde gezag dat een plan voor wijziging moet goedkeuren. De initiatiefnemer, het Hoogheemraadschap van Uitwaterende Sluizen in Hollands Noorderkwartier, moet bij de aanvraag van goedkeuring van dat plan een MER overleggen. In het MER, dat gecombineerd wordt met een projectnota, zullen alle binnen het studiegebied relevante (milieu-)aspecten onderzocht worden. De projectnota/MER zal de procedure volgen zoals aangegeven in de Wet op de Waterkering en de Wet milieubeheer. Uit het onderzoek van het Hoogheemraadschap is gebleken dat de Wieringermeer-dijkvakken met een totale lengte van circa 1 kilometer, na een beperkte ingreep aan de veiligheidseisen voldoen. Gedeputeerde Staten van Noord-Holland zullen voor de besluitvorming over de verbetering van die dijkvakken beoordelen of een mer-procedure doorlopen moet worden.

De thans voorgenomen activiteit beperkt zich tot het aaneengesloten traject Medemblik-Enkhuizen.

Startnotitie

Het indienen van de startnotitie door het Hoogheemraadschap van Uitwaterende Sluizen is in het begin geweest van de mer-procedure. Het provinciaal bestuur heeft de startnotitie op 21 februari 2000 ontvangen. De startnotitie geeft een uiteenzetting van de voorgenomen activiteit.

Richtlijnen

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland stellen de richtlijnen vast aan de hand waarvan het MER dient te worden gemaakt. De richtlijnen geven aan wat er in het MER beschreven en onderzocht dient te worden. Een ieder wordt hierbij uitgenodigd opmerkingen te maken ten behoeve van het opstellen van deze richtlijnen.

Terinzagelegging

De startnotitie ligt van 3 maart tot 1 april 2000, tijdens kantooruren ter inzage:

- bij de afdeling Milieubeheer en Bodemsanering van de provincie Noord-Holland, kamer 1136, Houtplein 33 te Haarlem;
 - bij de secretarie van de gemeente Andijk, Middenweg 73 te Andijk, van 09.00 tot 12.00 uur en van 14.00 tot 16.00 uur;
 - bij de secretarie van de gemeente Medemblik, Dam 4 te Medemblik, van 09.00 tot 12.00 uur;
 - bij de secretarie van de gemeente Wervershoof, Raadhuisplein 1 te Wervershoof, van 09.00 tot 12.00 uur;
 - bij de Openbare Bibliotheek van Wervershoof, Raadhuisplein 4 te Wervershoof van 14.00 tot 17.00 uur.
- Bovendien liggen de stukken, na kantooruren, ter inzage:
- bij de secretarie van Andijk op maandag van 17.00 tot 20.00 uur, echter uitsluitend na een telefonisch gemaakte afspraak, tel: 0228 59 12 41;
 - bij de secretarie van Medemblik op de maandagavonden van 18.30 tot 19.30 uur;
 - bij de Openbare Bibliotheek van Wervershoof op maandag en donderdag van 19.00 tot 20.30 uur.

Reacties

Opmerkingen over de inhoud van de op te stellen richtlijnen voor het MER kunt u tot 1 april 2000 indienen. Uw reactie kunt u richten aan:

Het college van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland
t.a.v. de afdeling E.L.M.
Postbus 3007
2001 DA Haarlem

Voor meer informatie over de inhoud van het project dijkversterking Medemblik-Enkhuizen kunt u contact opnemen met de heer M. Veendorp van Arcadis Heidemij Advies tel: 023 566 84 90. Voor vragen over de mer-procedure kunt u contact opnemen met de heer M. Jonk tel: 023 514 35 60 van de afdeling Economie, Landbouw en Milieu van de provincie Noord-Holland.

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemer: Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen in Hollands Noorderkwartier

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten van Noord-Holland

Besluit: Dijkversterkingsplan ex artikel 7 van de Wet op de waterkering

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C 12.2

Activiteit: Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen heeft het voornemen de dijk tussen Medemblik en Enkhuizen te versterken, opdat de veiligheid van het dijktraject kan worden gewaarborgd.

Procedurele gegevens:

kennisgeving startnotitie: 2 maart 2000

richtlijnenadvies uitgebracht: 3 mei 2000

Bijzonderheden: De startnotitie bevat al veel voor het MER relevante informatie. Bij het opstellen van het richtlijnenadvies is deze informatie op juistheid, compleetheid en relevantie voor de besluitvorming getoetst.

Samenstelling van de werkgroep:

ir. J.J. Kuipers

drs. J.A.A.M. Leemans

dr. J. Renes

drs. L. van Rijn-Vellekoop (voorzitter)

dr. J.T.C.M. Sprangers

Secretaris van de werkgroep: drs. M.P. Laeven.

BIJLAGE 4

Lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
1.	20000323	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB)	Amersfoort	20000330
2.	20000328	Gemeente Wervershof	Wervershof	20000405
3.	20000331	Vereniging Onderzoek Flora en Fauna	Wageningen	20000502